

## Noty biograficzne osób odznaczonych KWiS – Bydgoszcz 22 listopad 2016 r.

### **Jan Adamiak, ur. 15.06.1944 r.**

Od 1979 r. członek Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu. W związku z prowadzoną w ramach stowarzyszenia działalnością wezwany do KWMO na „rozmowę ostrzegawczą”. W styczniu 1982 r. udał się do Warszawy przekazując Prymasowskiej Radzie Społecznej raport zawierający wykaz osób internowanych z regionu toruńskiego. Od lutego 1982 r. czynnie zaangażował się w działalność Diecezjalnego Ośrodka Charytatywno-Społecznego przy Kościele NMP w Toruniu. Po zawieszeniu działalności Klubu Inteligencji Katolickiej oraz utworzeniu w jego miejsce w listopadzie 1983 r. Toruńskiego Klubu Katolików (TKK) Jan Adamiak został jego członkiem, a w latach późniejszych wszedł w skład Zarządu Klubu oraz pełnił funkcję wiceprezesa. W drugiej połowie lat 80-tych był wykładowcą na Chrześcijańskim Uniwersytecie Robotniczym im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Toruniu.

### **Zbigniew Ankiersztajn, ur. 04.12.1949 r.**

Przed wprowadzeniem stanu wojennego pełnił funkcję przewodniczącego KZ NSZZ „Solidarność” w PKP Toruń Główny. W związku aktywną działalnością związkową został internowany w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 19 stycznia 1982 r. w Zakładzie Karnym w Potulicach. Po zwolnieniu z internowania kontynuował działalność opozycyjną. Uczestniczył w przywożeniu z Warszawy nielegalnych wydawnictw, które następnie były kolportowane na terenie miasta Torunia. Dnia 24 sierpnia 1983 r. został zatrzymany podczas fotografowania Pomnika Poległych Stoczniowców w Gdyni. W trakcie przeszukania znaleziono przy nim ulotki, zdjęcia i materiały bezdebitowe. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Gdańsku z dnia 5 grudnia 1983 r. został uniewinniony od zarzucanych mu czynów. Ponownie aresztowany dnia 21 lutego 1985 r. za posiadanie prasy podziemnej. Wyrokiem Sądu Rejonowego we Włocławku z dnia 13 września 1985 r. został skazany na 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania kary na okres 3 lat. Zwolniony z Zakładu Karnego we Włocławku w dniu 16 września 1985 r. Przez cały okres prowadzonej działalności był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa, wielokrotnie przesłuchiwany, a jego mieszkanie poddane rewizjom.

### **Bronisława Irena Baranowska, ur. 10.03.1938 r.**

Uczestniczyła w pierwszym w regionie toruńskim, zorganizowanym wystąpieniu przeciwko władzom PRL. W dniu 25 czerwca 1976 r. brała aktywny udział w strajku pracowników Pomorskiej Odlewni i Emalierni w Grudziądzu, stanowiącym protest przeciwko podwyżkom cen i ustanowionym normom pracy. W dniu 10 lipca 1976 r., za uczestnictwo w strajku, została zwolniona z pracy ze skutkiem natychmiastowym. W okresie od dnia 20 grudnia 1976 r. do dnia 10 października 1980 r. była pozbawiona możliwości podjęcia pracy. Ponownie zatrudniona w POiE w Grudziądzu na skutek „porozumień sierpniowych”. Z powodu opisanego wyżej uczestnictwa w działaniach mających na celu respektowanie praw człowieka w PRL była inwigilowana przez Służbę Bezpieczeństwa.

### **Rafał Budzbon, ur. 10.07.1961 r.**

Działalność opozycyjną rozpoczął na przełomie lat 1979/1980 w grupie „Gniewni i Solidarni”. Od 1981 r. aktywny działacz Związku Młodzieży Demokratycznej, pełniący funkcję wiceprzewodniczącego oraz współzałożyciel, autor i redaktor niezależnego pisma „Bydgoski Demokrat”. Po wprowadzeniu stanu wojennego nadal zajmował się drukiem, kolportażem ulotek i pism podziemnych, rozpowszechnianiem nielegalnych nagrań dźwiękowych i organizacją spotkań samokształceniowych. Postanowieniem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Bydgoszczy został tymczasowo aresztowany i osadzony w Zakładzie Karnym w Inowrocławiu w okresie od 17 marca do 15 czerwca 1982 r. Za aktywne uczestnictwo w niezależnej manifestacji zorganizowanej w dniu 1 maja 1983 r. w Bydgoszczy, na podstawie postanowienia Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy,

został zatrzymany w dniu 9 maja 1983 r., tymczasowo aresztowany i osadzony kolejno w Areszcie Śledczym KWMO w Bydgoszczy oraz Zakładzie Karnym w Koronowie. Zwolniony z aresztu dnia 27 lipca 1983 r. W latach 1986-1988 był zaangażowany w działalność organizacji Ruch Wolność i Pokój. W dniach od 13 do 20 września 1987 r. uczestniczył w głodówce protestacyjnej zorganizowanej w Bydgoszczy w obronie skazanych za odmowę złożenia przysięgi wojskowej oraz odbycia zasadniczej służby wojskowej z przyczyn politycznych lub światopoglądowych. W dniu 9 marca 1988 r. został tymczasowo aresztowany przez Wojskową Prokuraturę Garnizonową w Bydgoszczy i umieszczony w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy. Oskarżony o trwałe uchylanie się od odbycia służby wojskowej i skazany wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego z dnia 18 kwietnia 1988 r. na karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności. W dniu 21 lipca 1988 r. zwolniony z aresztu z darowaniem reszty kary. Po zwolnieniu z aresztowania brał udział w pokojowych manifestacjach i happeningach organizowanych m.in. przez Federację Młodzieży Walczącej. Z powodu prowadzonej działalności opozycyjnej był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa.

#### **Wojciech Leszek Buller, ur. 20.04.1962 r.**

Członek NSZZ „Solidarność” i „Ruchu Młodej Polski” w Słupsku. Zaangażowany w kolportaż ulotek i plakatów na terenie Słupska oraz wykonywanie antypaństwowych napisów na murach. Członek Słupskiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania. W dniu 4 stycznia 1982 r. aresztowany za nie odstąpienie od działalności związkowej poprzez udział w zakładaniu Tymczasowego Komitetu Strajkowego Regionu Słupskiego oraz kolportaż ulotek. Skazany wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy na wyjazdowej sesji w Słupsku z dnia 4 lutego 1982 r. na 1,5 roku pozbawienia wolności. Karę odbywał w Zakładzie Karnym we Wrocławiu. Na mocy postanowienia Sądu Śląskiego Okręgu Wojskowego we Wrocławiu, w dniu 27 października 1982 r. został zwolniony z odbywania kary z wyznaczeniem okresu próby na 1 rok. Po zwolnieniu z więzienia kontynuował działalność opozycyjną. Dnia 11 maja 1985 r. Kolegium ds. Wykroczeń w Słupsku rozpatrywało sprawę o ukaranie Wojciecha Bullera za wywieszenie plakatu na budynku Kościoła Najświętszej Marii Panny w Słupsku z napisem „Solidarność Gdańska” co miało spowodować powstanie zbiegowiska i zakłócenie spokoju. Postanowieniem z dnia 8 sierpnia 1984 r. postępowanie zostało umorzone na mocy ustawy o amnestii. Przez cały okres prowadzonej działalności inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa w Słupsku i Gdańsku.

#### **Izolda Grażyna Buzar-Śmigiel, ur. 28.07.1956 r.**

W latach 1982-1985 zaangażowana w działalność podziemnych struktur NSZZ „Solidarność” na terenie miasta Łodzi. Od grudnia 1982 r. zajmowała się kolportażem nielegalnych wydawnictw i udostępniała swoje mieszkanie w Łodzi, w którym odbywały się konspiracyjne spotkania. Aktywnie uczestniczyła w drukowaniu nielegalnych pism i ulotek. Podczas pobytu na widzeniu w Ośrodku Odosobnienia w Kwidzynie wniosła nielegalnie aparat fotograficzny, który posłużył do wykonania fotografii osób internowanych.

#### **Krzysztof Czabański, ur. 04.10.1948 r.**

Od 1980 r. działacz NSZZ „Solidarność”, pełniący funkcję wiceprzewodniczącego Komisji Zakładowej przy „Wydawnictwie Współczesnym” w Warszawie. Od 1981 r. związany z „Tygodnikiem Solidarność”. Oddelegowany do obsługi prasowej I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” na przełomie września i października 1981 r. Dnia 13 grudnia 1981 r. zatrzymany w Grand Hotelu w Sopocie wraz z innymi działaczami biorącymi udział w obradach Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność” w Gdańsku. Zwolniony następnego dnia. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w nielegalnych strukturach związkowych poprzez publikowanie artykułów w podziemnej prasie, m.in. „Tygodniku Wojennym”, „Przeglądzie Wiadomości Agencyjnych” i „Vacacie”. W latach 1976-1984 inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa w Warszawie.

**Krystian Andrzej Frelichowski, ur. 16.07.1964 r.**

Będąc uczniem szkoły średniej zaangażował w działalność opozycyjną w Bydgoszczy. W 1980 r. współzałożył i został przewodniczącym organizacji „Wolna Rzeczpospolita” przeprowadzającej akcje plakatowe i ulotkowe na terenie Bydgoszczy i okolic. W latach 1980-1981 autor tekstów i członek zespołu redakcyjnego pisma Związku Młodzieży Demokratycznej „Demokrata”. Po wprowadzeniu stanu wojennego związał się z podziemnymi strukturami „Solidarności” w Bydgoszczy. Uczestniczył w akcji wyniesienia z siedziby Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w Bydgoszczy urządzenia służącego do powielania ulotek kolportowanych następnie na terenie miasta i województwa. Od 1982 r. zajmował się kolportażem nielegalnych pism i wydawnictw, współorganizował i uczestniczył w akcjach ulotkowych oraz niezależnych demonstracjach na terenie Bydgoszczy. W dniu 27 stycznia 1984 r., po dokonaniu przeszukania w miejscu zamieszkania, został zatrzymany i postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 28 stycznia 1984 r. tymczasowo aresztowany. Osadzony w areszcie WUSW w Bydgoszczy, następnie w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy. Postanowieniem z dnia 17 kwietnia 1984 r. Prokuratura Wojewódzka uchyliła tymczasowe aresztowanie zamieniając je na dozór MO. Zwolniony z aresztu dnia 18 kwietnia 1984 r. Na mocy postanowienia Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 7 sierpnia 1984 r. prowadzone śledztwo zostało umorzone na mocy ustawy o amnestii z dnia 21 lipca 1984 r. oraz uchylono dozór MO. Po wyjściu na wolność kontynuował działalność w nielegalnych strukturach związkowych. Organizował spotkania samokształceniowe w mieszkaniach prywatnych i kościołach, pokazy filmów drugiego obiegu oraz był współzałożycielem, redaktorem i wydawcą pisma „Raport”. W 1984 r. był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa oraz zastrzeżono mu możliwość wyjazdów zagranicznych na okres 3 lat.

**Marek Fuerst, ur. 01.03.1966 r.**

Aktywny działacz Kręgu Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego w Toruniu. Instruktor drużyny toruńskiej „Czarnej Trzynastki”, której celem było wychowanie młodzieży w duchu tradycyjnych ideałów harcerskich, rozpowszechnianiu niezakłamanej historii Polski i bliskiej współpracy z Kościołem. Po rozwiązaniu KIHAM w 1982 r. nadal angażował się w działalność funkcjonującego w ramach toruńskiego ZHP Kręgu Instruktorskiego „Czarnej Trzynastki”, zwanej „Czarnym Kręgiem”, wyróżniając się aktywną postawą patriotyczną. Jednocześnie prowadził działalność w podziemnych strukturach NSZZ „Solidarność”. Zajmował się przywozem bezdebitowych wydawnictw z Trójmiasta i Krakowa i ich kolportażem na terenie miasta Torunia. W związku z prowadzoną działalnością był poddawany represjom ze strony Służby Bezpieczeństwa jak przesłuchania, rewizje miejsca zamieszkania, zastraszanie członków rodziny. Z powodu prowadzonej działalności w dniu 6 maja 1986 r. został odwołany z funkcji instruktora.

**Barbara Janina Jackowska, ur. 11.07.1957 r.**

Aktywna działaczka opozycji demokratycznej w Toruniu od drugiej połowy lat siedemdziesiątych XX w. Od 1977 r., jako studentka Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, aktywnie uczestniczyła w działalności Duszpasterstwa Akademickiego oo. Jezuitów w Toruniu oraz popularyzowała w środowisku studenckim przedsięwzięcia toruńskiego Klubu Inteligencji Katolickiej. W latach 1978-1979 współpracowała z czołowymi działaczami gdańskiej i toruńskiej opozycji: Studenckiego Komitetu Solidarności, Ruchu Młodej Polski, Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela. Była łącznikiem przekazującym informacje o sytuacji środowisk opozycyjnych oraz zajmowała się kolportażem bezdebitowej literatury i pism. We wrześniu 1980 r. weszła w skład Tymczasowego Komitetu Założycielskiego Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Toruniu. Z powodu prowadzonej działalności opozycyjnej była inwigilowana przez Służbę Bezpieczeństwa w Toruniu.

**Piotr Jankowski, ur. 08.02.1961 r.**

Będąc studentem Wydziału Prawa i Administracji na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu zaangażował się w działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Uczestniczył w nielegalnych spotkaniach grup antysocjalistycznych mających na celu utworzenie komórki Konfederacji Polski Niepodległej. Utrzymywał kontakty z działaczami Ruchu Młodej Polski z Gdańska i Warszawy. Brał udział w akcjach ulotkowych na terenie miasta Torunia. Był trzykrotnie zatrzymywany na 48 godzin. W okresie od 16 grudnia 1981 r. do 11 stycznia 1982 r. został internowany w Zakładzie Karnym w Potulicach. Przez cały okres działalności opozycyjnej był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa. W latach 1981-1985 zastrzeżono mu możliwość wyjazdów zagranicznych na okres 2 lat.

**Marian Jaśkowiec, ur. 03.06.1946 r.**

Będąc kierowcą taksówki w Prywatnym Zrzeszeniu Handlu i Usług w Toruniu, ściśle związał się z toruńskim środowiskiem opozycyjnym. Po wprowadzeniu stanu wojennego bezpośrednio zaangażował się w pomoc osobom internowanym oraz ich rodzinom m. in. poprzez darmowy transport bliskich osób osadzonych oraz paczek żywnościowych z Torunia do Ośrodka Odosobnienia w Strzebielinku. W 1982 r. pomagał przy tzw. „emisjach balonowych” audycji pierwszego „Radia Solidarność” w Toruniu. Wykorzystywał swoją taksówkę do przewożenia i kolportażu nielegalnych wydawnictw oraz udostępniał mieszkanie w celach konspiracyjnych. W 1985 r. rozpoczął współpracę przy podziemnych emisjach telewizyjnych, a w 1988 r. wszedł w skład podziemnego Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność” kierowców Transportu Prywatnego w Toruniu.

**Andrzej Jerzy Kędziński, ur. 20.02.1939 r.**

Od 1980 r. aktywny działacz NSZZ „Solidarność”. Współorganizator Komitetu Założycielskiego, a następnie przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Szpitalu Miejskim w Toruniu oraz delegat na I WZD Regionu Toruńskiego. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnych strukturach „Solidarności”: Tajnej Komisji Zakładowej w Szpitalu Miejskim w Toruniu jako jej przewodniczący, Regionalnej Komisji Zdrowia „S”, Tajnym Konwencie Doradców Zarządu Regionu. Kolportował wydawnictwa podziemne, był kurierem pomiędzy Toruniem, Łodzią, Wrocławiem i Poznaniem. Zaangażował się w działalność Rejonowego Komitetu Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i Ich Rodzinom, Komisji Charytatywnej przy Kościele NMP w Toruniu oraz Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka. Działał w duszpasterstwie służby zdrowia, był prelegentem odczytów w kościołach, współorganizatorem manifestacji patriotycznych. W latach 1988-1989 był członkiem jawnej Regionalnej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarności” Regionu Toruńskiego. Z powodu prowadzonej działalności opozycyjnej był zatrzymywany i przesłuchiwany oraz inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa.

**Krystyna Maria Kuta, ur. 22.12.1956 r.**

Jedna z najaktywniejszych opozycjonistek Regionu Toruńskiego. Swoją działalność rozpoczęła w 1977 r. w ramach Duszpasterstwa Akademickiego przy kościele Ojców Jezuitów św. Ducha i św. Stanisława Kostki. Współpracowała z toruńskimi kolporterami wydawnictw niezależnych oraz była łącznikiem z grupami dysydenckimi w kraju. W sierpniu 1980 r. włączyła się z działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów UMK w Toruniu, a następnie „Solidarności”, gdzie była etatowym pracownikiem Biura Informacyjnego MKZ, redaktorem naczelnym pism „Sprawy” i „Zjazdowy Serwis Informacyjny” oraz bibliotekarką Zarządu Regionu. Pełniła również funkcję wiceprzewodniczącej Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania. W związku z prowadzoną działalnością została internowana w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 24 lipca 1982 r. w Ośrodku Odosobnienia w Bydgoszczy-Fordonie, a następnie Gołdapi. W okresie internowania podejmowała głódówki oraz była redaktorką pisma osadzonych kobiet „Internowanka”. Po wyjściu na wolność nie

zaniechała działalności opozycyjnej. Zajmowała się kolportażem ulotek i druków podziemnych tworząc jednocześnie własną siatkę kolporterską. Dnia 25 kwietnia 1984 r. została zatrzymana i postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Toruniu osadzona w Areszcie Śledczym w Toruniu i Zakładzie Karnym w Grudziądzu. Zwolniona z więzienia w dniu 24 lipca 1984 r. na mocy amnestii. Krystyna Kuta zaangażowała się również w tworzenie toruńskiego oddziału „Solidarności Walczącej” oraz uczestniczyła w niezależnym ruchu artystycznym.

**Teresa Jadwiga Łuczak , ur. 12.10.1953 r.**

Działaczka NSZZ „Solidarność” w Ośrodku Badawczo-Rozwojowym Elektronicznych Układów Specjalizowanych „Mera” w Toruniu. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuowała działalność związkową czynnie angażując się w kolportaż podziemnych wydawnictw w miejscu pracy, a także organizowanie łączności między członkami „Solidarności” w kilku toruńskich zakładach. W dniu 7 czerwca 1982 r. została zatrzymana i Postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Toruniu z dnia 9 czerwca 1982 r. tymczasowo aresztowana. Osadzona kolejno w Zakładzie Karnym w Grudziądzu, Areszcie KWMO w Wąbrzeźnie i Areszcie KWMO w Bydgoszczy. Zwolniona z aresztu dnia 2 lipca 1982 r. Dnia 31 sierpnia 1982 r. śledztwo wobec ww. zostało zawieszono, a w dniu 17 marca 1983 r. Prokuratura Rejonowa w Toruniu umorzyła dalsze postępowanie.

**Ryszard Józef Musielak, ur. 06.08.1950 r.**

Członek i jeden z czołowych działaczy NSZZ „Solidarność” w Zakładach Elektronowych „Unitra-Toral” w Toruniu, pełniący funkcję przewodniczącego Komitetu Zakładowego. W marcu 1981 r. współzałożyciel Komitetu Więzionych za Przekonania w Toruniu. W lipcu 1981 r. delegat na I Walne Zebranie Delegatów Regionu Toruńskiego oraz członek Zarządu Regionu. W listopadzie 1981 r. inicjator i organizator powstania Klubu Samorządnej Rzeczypospolitej „Wolność-Sprawiedliwość-Niepodległość”. W związku prowadzoną działalnością związkową został internowany w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 10 grudnia 1982 r. w Ośrodkach Odosobnienia w Potulicach i Strzebielinku. W czasie internowania brał aktywny udział w nielegalnych strukturach związkowych działających na terenie ośrodka i utrzymywał ścisłe kontakty z czołowymi internowanymi działaczami. Po zwolnieniu z internowania i powrocie do pracy zaangażował się w organizację podziemnych struktur „Solidarności” na terenie ZE „Unitra-Toral”. W latach 1983-1985 pełnił funkcję przewodniczącego Tajnej Komisji Zakładowej „Solidarności” oraz był organizatorem sieci kolportażu i punktów poligraficznych nielegalnych czasopism i ulotek, utrzymującym ścisłe kontakty z czołowymi działaczami opozycyjnymi z Bydgoszczy i Warszawy. W 1983 r. pełnił funkcję zastępcy szefa Regionu Toruńskiego „Solidarności”. W latach 1984-1985 przewodniczący Regionalnej Komisji Wykonawczej „Solidarności” Regionu Toruńskiego oraz uczestnik posiedzeń Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej, reprezentujący Region Toruński i Bydgoski. W 1986 r. redaktor „Toruńskiego Informatora Solidarności”, w 1988 r. redaktor i drukarz podziemnego pisma „Refleksy”. Od końca grudnia 1987 r. członek jawnej Regionalnej Komisji Koordynacyjnej „Solidarności” Regionu Toruńskiego, następnie jej wiceprzewodniczący, a od kwietnia 1989 r. członek Prezydium RKK. Przez cały okres prowadzonej działalności w latach 1981-1989 był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa oraz zastrzeżono mu wyjazdy zagraniczne na okres 2 lat.

**Maria Nencka-Borowiecka, ur. 12.09.1935 r.**

Od września 1980 r. była członkiem Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Wojewódzkiej Przychodni Zdrowia Psychicznego w Toruniu. Delegat na I WZD Regionu Toruńskiego w lipcu 1981 r. oraz ekspert na I KZD NSZZ „Solidarność” we wrześniu 1981 r. Po 13 grudnia 1981 r. działała w podziemnych strukturach opozycyjnych. W pierwszych dniach stanu wojennego w jej mieszkaniu i z jej pomocą grupa młodzieżowa sporządzała nielegalne plakaty rozwieszane w Toruniu. Od 1982 r. prowadziła w swoim mieszkaniu punkt kontaktowy i magazyn wydawnictw podziemnych oraz zajmowała się kolportażem w środowisku służby zdrowia. Działaczka

Rejonowego Komitetu Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i ich Rodzinom przy kościele Wniebowstąpienia NMP w Toruniu, współorganizatorka Mszy za Ojczyznę. Współpracowniczka Regionalnej Komisji Wykonawczej „Solidarności” Regionu Toruńskiego. W latach 1983-1985 opiekowała się Opozycyjnym Ruchem Młodzieży Licealnej w Toruniu. Udostępniała mieszkanie na spotkania Wszechnicy Młodzieżowej oraz redakcji podziemnego pisma „Grześ”. Pośredniczyła w kolportażu ulotek, prasy oraz wydawnictw podziemnych prowadzonym w toruńskich szkołach. W 1987 r. współtworzyła Niezależny Ruch Społeczny Ziemi Chełmińskiej, działający na rzecz poprawy warunków socjalnych społeczeństwa, pełnej demokratyzacji i samorządności oraz ochrony praw człowieka. Wraz z innymi działaczami tego ruchu zainicjowała i zrealizowała wmurowanie w Kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie tablicy pamiątkowej ku czci ks. J. Popiełuszki. Sygnatariuszka dokumentu założycielskiego Toruńskiego Porozumienia Obywatelskiego z dnia 14 sierpnia 1988 r., koordynującego działania ugrupowań niezależnych dla dobra mieszkańców Regionu Toruńskiego.

**Jerzy Piotr Piechowski, ur. 15.03.1940 r.**

W 1981 r. jako pracownik Pomorskiej Odlewni i Emalierni w Grudziądzu zaangażował się w działalność Zakładowego Komitetu Związkowego NSZZ „Solidarność”. Zajmował się redagowaniem, drukowaniem i kolportażem nielegalnego pisma „Iskra”. Po wprowadzeniu stanu wojennego nie zaprzestał działalności opozycyjnej. Był inicjatorem zbiórki pieniędzy dla internowanych i ich rodzin. Jako członek Tymczasowego Prezydium Podregionu Grudziądz NSZZ „Solidarność” opublikował oświadczenie, w którym domagano się m.in. zniesienia stanu wojennego, a także zwolnienia internowanych. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w Ośrodku Odosobnienia w Strzebielinku w okresie od 12 maja do 30 czerwca 1982 r. Po zwolnieniu z internowania kontynuował działalność opozycyjną m.in. poprzez organizowanie nielegalnych spotkań byłych działaczy „Solidarności” w swoim mieszkaniu oraz kolportaż podziemnych wydawnictw. Za powyższe kilkakrotnie był poddany przeszukaniom w miejscu zamieszkania, przesłuchiwany i zatrzymywany na 48 godzin. Był inicjatorem strajków i manifestacji m.in. w ramach obchodów porozumień sierpniowych. W 1987 r. zaangażował się w organizację protestu przeciwko zdjęciu tablicy z budynku Pomorskiej Odlewni i Emalierni w Grudziądzu, upamiętniającej wydarzenia akcji protestacyjnej czerwca 1976 r., która odbyła się na znak solidarności z robotnikami Ursusa i Radomia. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa w latach 1982-1988.

**Grzegorz Pipowski, ur. 03.06.1954 r.**

Będąc pracownikiem Bydgoskich Zakładów Sprzętu Okrętowego „Famor” w Bydgoszczy, w dniu 13 maja 1982 r. wziął udział w akcji strajkowej na terenie zakładu pracy. Tego samego dnia został aresztowany i skazany przez Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Prezydencie Miasta Bydgoszczy na karę 1 miesiąca pozbawienia wolności. Przetrzymany w Areszcie Śledczym w Toruniu, następnie w Zakładzie Karnym w Potulicach. Zwolniony dnia 13 czerwca 1982 r.

**Jerzy Przybylski, ur. 06.04.1952 r.**

Będąc pracownikiem Pomorskich Zakładów Urządzeń Okrętowych „Warma” w Grudziądzu zaangażował się w tworzenie struktur NSZZ „Solidarność”. W sierpniu 1980 r. uczestniczył w akcji strajkowej na terenie zakładu pracy. Został przewodniczącym Komitetu Założycielskiego, następnie Komisji Zakładowej PZUO „Warma”. Pełnił również funkcję wiceprzewodniczącego Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego oraz przewodniczącego Międzyzakładowej Komisji Związkowej w Grudziądzu. Od 5 lipca 1981 r. został wiceprzewodniczącym Prezydium Zarządu Regionu Toruń. W związku z prowadzoną działalnością związkową został dwukrotnie internowany w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 16 września 1982 r. w Zakładzie Karnym w Potulicach i Ośrodku Odosobnienia w Strzebielinku, następnie w okresie od 23 września do 3 grudnia 1982 r. w Ośrodku

Odosobnienia w Kwidzynie. Po zwolnieniu z internowania nie zaprzestał aktywności opozycyjnej. Dnia 24 listopada 1984 r. był jednym z sygnatariuszy Deklaracji Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka. Na przełomie lat 1985/1986 był przedstawicielem Komisji Interwencji i Praworządności w Grudziądzu. Dnia 5 lutego 1988 r. został delegatem „Solidarności” z Grudziądza do Regionalnej Komisji Koordynacyjnej, a w kwietniu 1988 r. wszedł w skład Prezydium RKK. Przez cały okres prowadzonej działalności był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa.

**Piotr Andrzej Różycki, ur. 29.08.1964 r.**

W latach 80-tych XX wieku aktywny działacz opozycji demokratycznej w Bydgoszczy, zaangażowany w kolportaż nielegalnych wydawnictw, związany z Ruchem Wolność i Pokój. Dnia 6 maja 1983 r. został zatrzymany i postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 7 maja 1983 r. tymczasowo aresztowany za udział niezależnej manifestacji mającej miejsce w dniu 1 maja 1983 r. w Bydgoszczy. Przetrzymany w Areszcie Śledczym KWMO w Bydgoszczy, następnie w Zakładzie Karnym w Koronowie. Zwolniony z aresztu dnia 27 lipca 1983 r. na mocy postanowienia Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 25 lipca 1983 r. Dnia 16 czerwca 1987 r. tymczasowo aresztowany przez Wojskową Prokuraturę Garnizonową za trwałe uchylanie się od odbycia służby wojskowej. Skazany wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego z dnia 23 lipca 1987 r. na karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Zarządzeniem Naczelnego Prokuratora Wojskowego z dnia 20 lipca 1988 r. zwolniony z aresztu. Uchwałą Rady Państwa z dnia 8 sierpnia 1988 r. darowano mu resztę kary. Z powodu prowadzonej działalności opozycyjnej był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa w Bydgoszczy w latach 1983-1988 oraz zastrzeżono mu możliwość wyjazdów zagranicznych na okres 2 lat.

**Włodzimierz Sawicki, ur. 15.07.1955 r.**

Jeden z aktywniejszych działaczy opozycyjnych w Zakładach Elektronowych „Unitra-Toral” w Toruniu. W marcu i kwietniu 1976 r. dokonał dwukrotnego oblania farbą Pomnika Wdzięczności Armii Radzieckiej w Toruniu za co został aresztowany na 48 godzin. Prokuratura Rejonowa w Toruniu w przedmiotowej sprawie umorzyła postępowanie z jednoczesnym wyznaczeniem wyżej wymienionemu dwuletniego okresu próby oraz nakazała przeprocowanie społecznie 20 godzin i uiszczenie grzywny. Po wprowadzeniu stanu wojennego mieszkanie Włodzimierza Sawickiego stało się punktem przechowywania nielegalnych wydawnictw. Był również jednym z głównych dostarczycieli ulotek do ZE „Unitra-Toral” oraz kolporterem wydawnictw bezdebitowych na toruńskich osiedlach. Zatrzymany w nocy z 29 na 30 sierpnia 1983 r. i aresztowany tymczasowo postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Toruniu z dnia 31 sierpnia 1983 r. Osadzony w Areszcie Śledczym w Toruniu. Za przyznanie się do popełnienia zarzucanego mu czynu został zwolniony z aresztu w dniu 20 września 1983 r. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 4 lipca 1984 r. skazany na karę 1 roku pozbawienia wolności. Postanowieniem z 27 lipca 1984 r. Sąd Rejonowy w Toruniu zastosował w stosunku do wyżej wymienionego amnestię.

**Władysław Sawrycki, ur. 01.11.1937 r.**

Pracownik naukowy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zaangażowany w działalność w NSZZ „Solidarność”. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnych strukturach związkowych. Autor tekstów nielegalnych ulotek oraz kolporter wydawnictw niezależnych. Członek Tajnej Komisji Zakładowej „Solidarności Nauczycielskiej” w Toruniu. W swoim mieszkaniu przechowywał część zbiorów Biblioteki Wydawnictw Niezależnych. W 1985 r. został członkiem Rady Programowej powstałego przy kościele Matki Boskiej Zwycięskiej w Toruniu Chrześcijańskiego Uniwersytetu Robotniczego im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego.

**Andrzej Skowroński, ur. 02.10.1954 r.**

Pracownik Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Książnicy Miejskiej w Toruniu, członek Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu oraz aktywny działacz NSZZ "Solidarność", ściśle współpracujący z Zarządem Regionu. Zaangażował się w kolportaż literatury bezdebitowej, nawiązując kontakty z wydawcami z całego kraju. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w okresie od 14 grudnia 1981 r. w Zakładzie Karnym w Potulicach. Ze względu na stan zdrowia, a także na skutek interwencji ordynariusza Diecezji Chełmińskiej, biskupa Mariana Przykuckiego, zwolniony z internowania w dniu 23 grudnia 1981 r.

**Krzysztof Spudych, ur. 20.11.1965 r.**

Będąc uczniem Technikum Kolejowego w Bydgoszczy, pod koniec 1982 r. wraz z rodzicami Barbarą i Alfonsem Spudychami współzałożył i zaangażował się w działalność wydawniczą i kolportażową nielegalnego pisma „W drodze”. Dnia 8 maja 1983 r., po dokonaniu przeszukania w miejscu zamieszkania, został zatrzymany razem z rodzicami i tymczasowo aresztowany postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 9 maja 1983 r. Osadzony w Areszcie Śledczym KWMO w Bydgoszczy, następnie w Zakładzie Karnym w Koronowie. Zwolniony z więzienia w dniu 6 lipca 1983 r. na mocy Postanowienia Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 5 lipca 1983 r. o uchyleniu aresztowania. Prowadzone przeciwko ww. postępowanie karne zostało umorzone postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 1 sierpnia 1983 r. z powodu braku dostatecznych dowodów winy. W związku z prowadzoną działalnością w latach 1982-1986 był inwigilowany przez cywilne i wojskowe organy bezpieczeństwa państwa oraz zastrzeżono mu wyjazdu zagranicę na okres 2 lat.

**Wojciech Leszek Świercz, ur. 26.05.1957 r.**

Aktywny działacz NSZZ „Solidarność” w Hucie Szklanej „Irena” w Inowrocławiu, pełniący funkcję wiceprzewodniczącego Komisji Zakładowej. W związku z prowadzoną działalnością związkową został internowany w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 15 lutego 1982 r. w Zakładzie Karnym w Potulicach. Po zwolnieniu z internowania podejmował próby działalności związkowej. W 1982 r. z powodu posiadania odznaki NSZZ „Solidarność” został objęty postępowaniem Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Prezydencie Miasta Inowrocławia. W 1984 r. Służba Bezpieczeństwa przeprowadziła z ww. - pracownikiem Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego „Kujawy” we Włocławku – rozmowę ostrzegawczą. Z powodu prowadzonej działalności opozycyjnej w latach 1980-1984 był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa w Bydgoszczy i Włocławku. W 1987 r. wyemigrował z kraju.

**Witold Wereszczyński, ur. 16.03.1956 r.**

Będąc pracownikiem Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Robót Elektrycznych i Dźwigowych w Gdańsku, w dniu 1 maja 1983 r. wziął aktywny udział w akcji protestacyjnej zorganizowanej w Gdańsku przez Tymczasową i Regionalną Komisję Koordynacyjną oraz fotografował oddziały MO uczestniczące w przywracaniu porządku publicznego. Za powyższe został zatrzymany i w dniu 3 maja 1983 r. skazany przez Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Prezydencie Miasta Gdańska na karę dwóch miesięcy aresztu. Karę odbywał w Zakładach Karnych w Gdańsku - Przeróbce i Potulicach oraz Areszcie Śledczym w Gdańsku. Na mocy orzeczenia Sądu Rejonowego w Gdańsku z dnia 1 czerwca 1983 r. został zwolniony z odbywania reszty kary pozbawienia wolności.

**Zbigniew Stefan Wilczyński, ur. 12.08.1962 r.**

W 1981 r. będąc studentem Politechniki Łódzkiej filii w Bielsku Białej brał udział w akcjach plakatowych oraz w akcjach strajkowych organizowanych przez Niezależne Zrzeszenie Studentów. Następnie jako pracownik Wojewódzkiego Urzędu Poczтового w Bielsku Białej zaangażował się w



działalność w ramach struktur NSZZ „Solidarność” Regionu Podbeskidzia. W związku z prowadzoną działalnością w dniu 29 kwietnia 1982 r. został zatrzymany i aresztowany postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Bielsku Białej z dnia 2 maja 1982 r. jako podejrzany o podjęcie działalności związkowej poprzez kolportowanie ulotek i wydawnictw sygnowanych przez nielegalną organizację „Trzeci Szereg”. Wyrokiem Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie na sesji wyjazdowej w Krakowie z dnia 16 czerwca 1982 r. został skazany na 2 lata pozbawienia wolności. Karę pozbawienia wolności odbywał kolejno w Areszcie Śledczym w Bielsku-Białej, Zakładzie Karnym w Wadowicach oraz Zakładzie Karnym w Potulicach. Zwolniony z więzienia w dniu 16 marca 1983 r. na mocy uchwały Rady Państwa z dnia 8 marca 1983 r. o warunkowym zawieszeniu wykonania reszty kary pozbawienia wolności na okres 3 lat.

#### **Remigiusz Zenon Woźniak, ur. 30.09.1950 r.**

Od 1980 r. aktywny działacz NSZZ „Solidarność” Elektrociepłowni „Siekierki” w Warszawie, pełniący funkcję przewodniczącego Komitetu Zakładowego. W czerwcu 1981 r. zorganizował i prowadził w miejscu pracy bibliotekę z materiałami związkowymi i nielegalną literaturą, mającą na celu zapoznanie jej licznych członków z bieżącą pracą związku w oparciu o wydawane biuletyny i informatory, problematyką KOR-u, więźniów politycznych w Polsce, przyczyn i poprzednich kryzysów. W związku z powyższym w okresie od czerwca 1981 do stycznia 1982 był inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w ramach zawieszonoego związku. W miejscu pracy inicjował działania mające na celu przeciwstawianie się ówczesnej władzy. Brał czynny udział w manifestacjach w dniach 1 i 3 maja 1982 r. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w okresie od 10 maja do 8 grudnia 1982 r. w Ośrodkach Odosobnienia w Warszawie-Białołęce i Strzebielinku, z przerwą od 21 lipca do 21 sierpnia 1982 r., w czasie której przebywał na przepustce. Po zwolnieniu z internowania kontynuował działalność w nielegalnych strukturach „Solidarności” w miejscu pracy.

#### **Krzysztof Zaborowski, ur. 09.10.1950 r.**

W 1980 r. współinicjator powstania ruchu związkowego funkcjonariuszy MO w Rybniku. W dniu 20 maja 1981 r. uczestniczył w zebraniu delegatów jednostek garnizonu katowickiego, zorganizowanym w Komisariacie V MO w Szopienicach. Jako aktywny działacz został wybrany przewodniczącym Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy MO Komendy Miejskiej MO w Rybniku, następnie wszedł w skład Komitetu Założycielskiego ZZFM O garnizonu katowickiego. W dniach 1 i 9 czerwca 1981 r. brał udział w Ogólnokrajowych Zjazdach Delegatów ZZFM O zorganizowanych w Batalionie Patrolowym KSMO w Warszawie. W związku z aktywną działalnością w ruchu związkowym został w dniu 22 czerwca 1981 r. zwolniony ze służby w szeregach MO. Otrzymał również zakaz wstępu do jednostek milicyjnych. Przez długi okres miał problemy ze znalezieniem pracy. Dnia 25 września 1981 r. uczestniczył w rozprawie rejestracyjnej ZZFM O w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie, a następnie wraz z innymi funkcjonariuszami w strajku okupacyjnym w Hali Gwardii w Warszawie. Pomimo zwolnienia kontynuował działalność opozycyjną, m.in. poprzez kolportowanie ulotek i innych nielegalnych materiałów.

#### **Józef Roman Ziemer, ur. 11.09.1956 r.**

Pracownik Pomorskich Zakładach Urzędzeń Okrętowych „Warma” w Grudziądzu był jednym z najaktywniejszych opozycjonistów Regionu Grudziądzkiego. W 1980 r. zaangażował się w tworzenie struktur NSZZ „Solidarność” w swoim zakładzie pracy oraz został etatowym pracownikiem Komisji Zakładowej pełniąc funkcję sekretarza. Reprezentował również strajkującą załogę w rozmowach z dyrekcją PZUO „Warma”. Po utworzeniu redakcji „Wolnego Słowa” został jej reporterem i redaktorem. Rozpoczął prace nad powołaniem w Grudziądzu komórki organizacyjnej Konfederacji Polski Niepodległej oraz został członkiem Klubu Rzeczypospolitej Samorządnej „Wolność-Sprawiedliwość-Niepodległość”. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w

okresie od 28 grudnia 1981 r. do 19 marca 1982 r. w Zakładzie Karnym w Potulicach. Po opuszczeniu Zakładu Karnego kontynuował działalność opozycyjną, za co został ponownie internowany i osadzony w Ośrodku w Strzebielinku w okresie od 12 maja do 24 lipca 1982 r.

## **pośmiertnie**

### **Roman Bolesław Bartoszcze, ur. 09.12.1946 r.**

Rolnik z miejscowości Sławęcin k/Inowrocławia był jednym z najaktywniejszych opozycjonistów ziemi bydgoskiej. Dnia 9 listopada 1980 r. został członkiem NSZZ Indywidualnych Producentów Rolnych „Solidarność Wiejska”. W marcu 1981 r. wszedł w skład Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”. W dniach od 16 marca do 17 kwietnia 1981 r. brał udział w okupacji siedziby WK ZSL w Bydgoszczy i stanął na czele Wojewódzkiego Komitetu Strajkowego przekształconego w Ogólnopolski Komitet Strajkowy RI „Solidarność”. Od sierpnia 1981 r. współtworzył Radę Porozumiewawczą Niezależnych Samorządnych Chłopskich Związków Zawodowych „Solidarność”, przekształconą w październiku 1981 r. w Krajową Komisję Porozumiewawczą NSChZZ „S”. Po wprowadzeniu stanu wojennego wraz z innymi rozpoczął konspiracyjne działania w wyniku, których w sierpniu 1982 r. ogłoszono powstanie Ogólnopolskiego Komitetu Oporu Rolników W okresie od 13 września do 29 listopada 1982 r. został internowany w Ośrodku Odosobnienia we Włocławku – Mielęcinie. Po zwolnieniu z internowania nie zaniechał działalności opozycyjnej. Wraz z bratem Piotrem i ojcem Michałem rozpoczął wydawanie podziemnego pisma „Żywią i Bronią”, a jego dom był wykorzystywany do przechowywania i kolportowania wielu nielegalnych druków. Ponadto uczestniczył w opozycyjnych zgromadzeniach organizowanych w Bydgoszczy i okolicach. W 1987 r. został członkiem Prezydium Krajowej Rady Rolników „Solidarność”, a od kwietnia 1989 r. Rady Krajowej „Solidarności” Rolników Indywidualnych.

### **Jerzy Suchomski, ur. 02.03.1956 r.**

Pracownik w warsztacie ślusarsko-mechanicznym w Bydgoszczy. Po wprowadzeniu stanu wojennego, jako aktywny przeciwnik ustroju PRL, został powołany na ćwiczenia wojskowe rezerwistów w Wojskowym Obozie Specjalnym w Chełmnie n/Wisłą, gdzie przebywał od dnia 5 listopada 1982 r. do dnia 2 lutego 1983 r. Ćwiczenia te nie miały nic wspólnego z realizacją zadań związanych z obronnością państwa czy podnoszeniem umiejętności żołnierskich, natomiast służyły odizolowaniu przeciwników politycznych ówczesnej władzy, walce z opozycją oraz stanowiły dotkliwą represję polityczną wobec ww. osoby i nie miały oparcia w obowiązującym porządku prawnym.

### **Tadeusz Waśkiewicz, ur. 21.10.1948 r.**

Aktywny działacz NSZZ „Solidarność” w Toruńskich Zakładach Urządzeń Okrętowych „Towimor” w Toruniu. Po wprowadzeniu stanu wojennego nie zaniechał działalności związkowej. Zajmował się kolportażem nielegalnych ulotek na terenie zakładu pracy. Dnia 19 grudnia 1981 r. został zatrzymany i aresztowany postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Toruniu. Osadzony w areszcie KWMO w Toruniu i Areszcie Śledczym w Toruniu. Objęty śledztwem wszczętym na mocy postanowienia Prokuratury Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy z dnia 19 grudnia 1981 r. w sprawie rozpowszechniania nielegalnych ulotek. Skazany wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy z dnia 27 stycznia 1982 r. na karę 3 lat pozbawienia wolności i pozbawienia praw publicznych na okres 2 lat. Osadzony w Zakładach Karnych w Koronowie i Potulicach. Uchwałą Rady Państwa z dnia 19 marca 1983 r. zwolniony warunkowo z odbycia reszty kary pozbawienia wolności z wyznaczeniem okresu próby na 3 lata. Zwolniony z więzienia w dniu 25 marca 1983 r. Po zwolnieniu z więzienia kontynuował działalność opozycyjną. Dnia 8 marca 1984 r. został zatrzymany i przesłuchiwany w związku z kolportażem ulotek na terenie TZUO „Towimor” w Toruniu.